

«Fjellflora» og fjellflora

AV OLAV GJÆREVOLL

Redaktøren har bedt meg skrive litt om «Fjellflora» og i tilknytning til det også litt om fjellflora. Det er nå 20 år siden T.T.'s «Fjellflora» så dagens lys, takket være Arne Falkangers interesse for ideen. Det var helt tydelig et behov til stede blant de mange fjellvandrere for en liten hendig trykksak som på en lettforståelig måte kunne gi svar på: Hvilken plante er det?

Jeg har inntrykk av at den følger svært mange av dem som søker rekreasjon, naturkunnskaper og naturopplevelser i fjellet. Intet har gledet oss som laget boken mer enn å se en velslitt «Fjellflora» bli trukket opp av vindjakkelomma.

Det var selvfølgelig vår hensikt å lage en populær bok, en som kunne fortelle om det mest iøynefallende. Hvis den så skapte interesse og økt nysgjerrighet, måtte man vise til større verk.

Skulle «Fjellflora» slå igjennom, måtte den være illustrert med fargetegninger. Dagny Tande Lid sørget for det med største nøyaktighet. Plantene ble tegnet på Gjevilvasshytta og andre steder. Bare levende modeller var godt nok. Reidar Jørgensen og jeg inn-

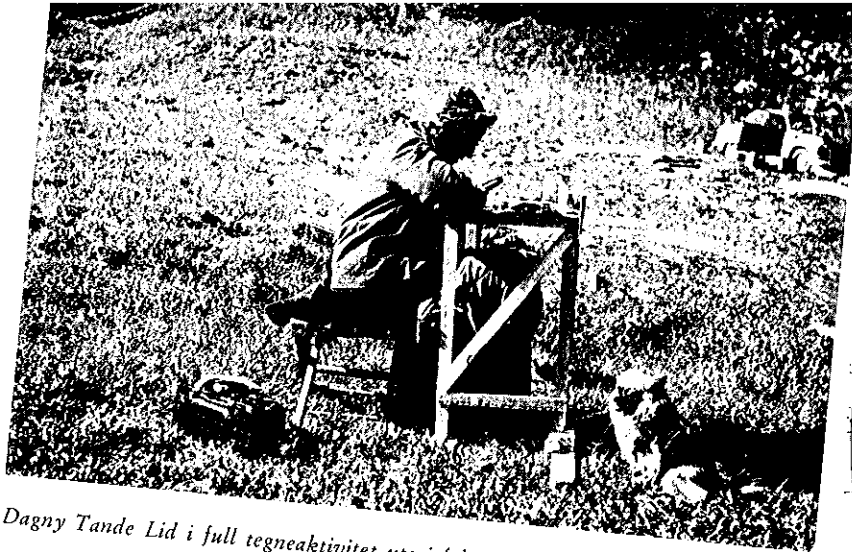

«Fjellflora» foreligger på fire språk: svensk, engelsk, finsk og selvfølgelig norsk. Foto: Mourad Kjellby

←

Dyret i Magalaupe, Drivdalen.

Foto: Knut Bakken

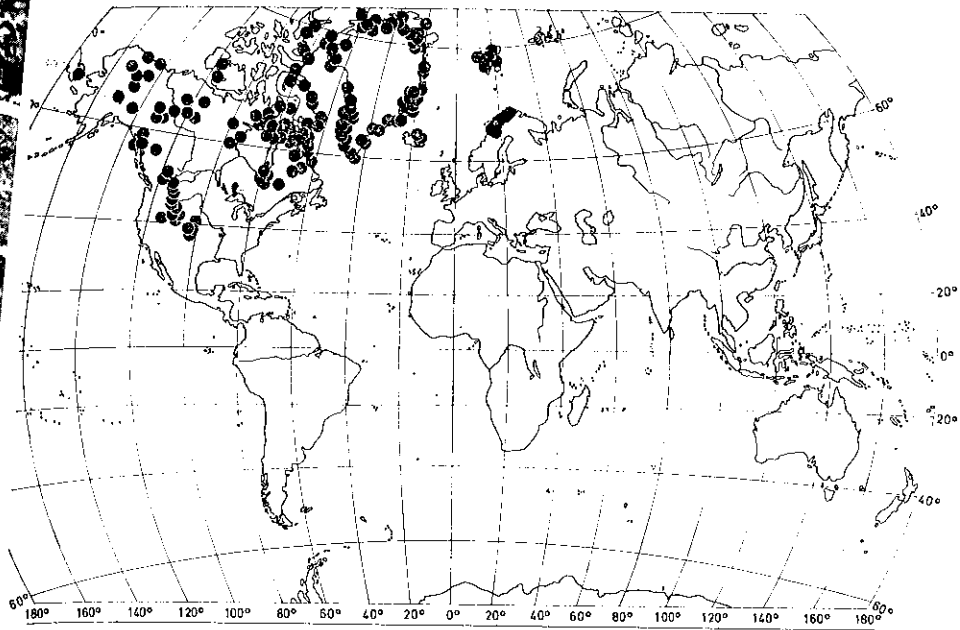
Dagny Tande Lid i full tegneaktivitet ute i feltet.

rømmer med glede at det er hennes tegninger som har gjort «Fjellflora» populær. Uten tegninger ville ikke engang den fullkomne tekst ha appell, i hvert fall ikke i vår tid.

La meg i denne forbindelse nevne at i år har Porsgrun Porselensfabrik laget 6 kaffekopper med asjetter med motiv «Fjellflora». Det er 6 av artene fra boken som er nyttet, issoleie, bergveronika, greplyng, raudsildre, flekkmure og dvergbjørk.

Vår fjellverden er full av opplevelsesverdier. Det gjelder de store utsyn og det gjelder de minste detaljer. De store utsyn er lette å fange inn. Detaljene i naturen må en lære seg til å se. Det har også vært en av hensiktene med «Fjellflora». Den skal få deg til å stoppe slik at du kan få med deg noe mere fra fjellturen. Det har vært vårt ærgjerrige pedagogiske mål.

Hvordan skal jeg så ellers imøtekomme redaktørens ønske? For skams skyld kan jeg ikke reklamere mer for «Fjellflora» (den reklamerer jo for seg selv!) Jeg kunne selvfølgelig skrive om fjellflora på tradisjonell måte, men denne gangen tror jeg vi skal rusle omkring fullstendig usystematisk. Kanskje skal vi se på det som ikke er kommet med i «Fjellflora». Det lar seg ikke gjøre å lage noe som er komplett.

Utbredelsen av den lille uanselige skjeggstarr. Kartet forteller at det eksisterer en biologisk sammenheng mellom Nord-Skandinavia og de arktiske strøk vestenfor, en sammenheng som etter alt å dømme er av meget gammel dato.

En venn av meg hadde som «nyfrelst» botaniker skaffet seg det store og praktfulle verk «Våre ville planter», et botanisk verk som man skal lete lenge for å finne maken til. Etter hvert som hans botaniske dyktighet steg, oppdaget han at det var en hel del arter som ikke var kommet med i det 8 binds voluminøse verk. Han mente da at det ville være påkrevet å få det utvidet med et 9. bind om «Våre vildeste planter»!

Jeg har også engang i blant fått høre at «Fjellflora» mangler mange fjellplanter. Skulle den ha hatt med alle, ville nok vindjakkelomma blitt for trang.

En artsrik gruppe som bare er representert med noen få eksempler, er halvgras, der bl.a. starr hører hjemme. Noen halvgras kan være meget iøynefallende. Ei fjellmyr dekket med snøull er et betagende syn. Men starrartene blir som regel ikke beundret. Likevel er det mange meget interessante arter, og de er slett ikke så van-

skelige å bli dus med som mange frykter. En må bare lære seg til å se det store i det små.

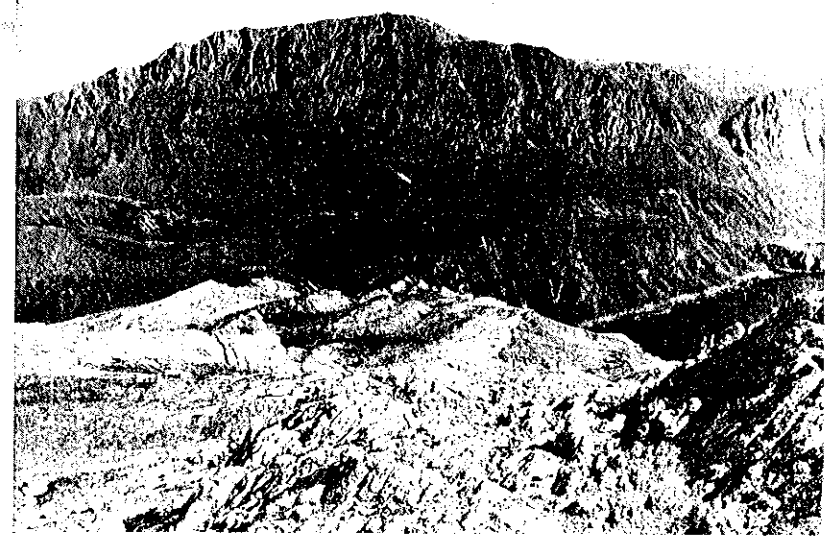
Fra Saltfjellet og nordover vokser en av de minste, skjeggstarr. Forøvrig holder den til på Svalbard, Island, Grønland og i Nord-Amerika. Det nytter ikke å lete etter den hvor som helst, nei, den er meget nøye med voksestedet. Kalkholdig fjell må det være, der vokser den ofte sammen med vår eneste Rhododendron, lapprose. Det er ikke alltid lett å finne skjeggstarr. Det kan være nødvendig å innta den for botanikere så karakteristiske stilling på alle fire. Men så er oppdagergleden desto større når man finner den.

Den kjente kulturskribent, lyriker og botaniker, Sten Selander, en av «de aderton» i Svenska Akademien i mange år (det var han som også oversatte «Fjellflora» til svensk), fortalte en gang om en botaniseringstur i Sarek. Sarek er Skandinavias største villmarksområde og med en rik flora. Selander tok doktorgraden i botanikk da han var over 60 år på en avhandling om floraen i Sarek. På en av sine mange turer var han på jakt etter skjeggstarr. All leting var imidlertid forgjeves, og da det begynte å mørkne litt, var det nødvendig å gi opp jakten for dagen og i stedet få teltet opp. Det ble en urolig natt, fortalte Selander, fordi han lå så vondt. Det var fullt av små kuler under soveposen. Da dagen grydde oppdaget han at han hadde ligget på tuer av skjeggstarr!

For noen år siden krøp Leif Ryvarden og jeg på alle fire i Sulitjelma-fjellene for å finne igjen en annen juvel i den nord-skandinaviske flora, dvergrubblom. Den er nevnt i «Fjellflora», men ikke illustrert fordi vi ganske enkelt har regnet med at ytterst få, kanskje ingen ville finne den. Som regel er den meget liten, 2-3 cm, og meget sjelden. Ryvarden og jeg hadde peilet oss ganske nøyaktig inn på lokaliteten, men greide ikke å oppdage planten.

Nå hører det med til en botanikers søte liv å koke kaffe. Når denne og nisten er unnagjort, begynner man ofte i den avslappede tilstand som man da befinner seg i, å pusle med det som måtte vokse innen en armlengdes avstand. Det gjorde også vi og oppdaget at vi hadde avblomstret dvergrubblom både ved siden av oss og under baken!

Jeg har nå oppholdt meg ved et par nordskandinaviske arter. Selv om jeg skriver dette for T.T.'s årbok, kan jeg ikke la være å reklamere litt for de nordnorske fjell. De fortjener virkelig å få

Magerøya er kjent for sin interessante fjellflora. Ved Duksfjorden er det både kalkfjell og rasmarker med noen av de mest sjeldne arter i vårt land.

besøk — og glem ikke «Fjellflora». Junkerdalen er velkjent. Hele fjellmassivet mellom Junkerdalen og Sulitjelma er meget rikt, og mange sjeldne arter opptrer i mengder. Høyfjellsklokka blomstrer rikelig på Knutshø, men maken til det Ryvarden og jeg så ved Balvatnet sør for Sulitjelma, skal det være vanskelig å finne. Innen en tilfeldig kvadratmeter teller vi 80 individer.

Ellers er det indre Troms fra Bardu til Nordreisa som er et eneste stort smørøye for en fjellbotaniker. Mange arter som i landsmålestokk må karakteriseres som sjeldenheter, kan her opptre i svære mengder, som f.eks. brannmyrklegg og lapprose. Å se en lapprose-hei i blomstringstiden er en av de største opplevelser vår fjellverden kan by på. Men da må en være tidlig ute, helst i midten av juni.

Finnmark kan ikke riktig måle seg med Troms, men har en rekke høyst merkelige planteforekomster, på Sørøya, Magerøya, de nordlige deler av Varangerhalvøya, ja, til og med på den ellers nokså artsfattige vidda. I 1955 var jeg sammen med Dagny og Johannes Lid på berget Habavuobbekatte ved Masi, og kikket på baikal-

mjelt, en slektning av reinmjelt som er så vanlig i Trollheimen. Forekomsten er den eneste vi har, ellers må vi som navnet forteller, til Baikalfjellene for å finne den igjen. Det var en stor opplevelse for oss å se den, ikke på grunn av dens utseende, men fordi den representerer en plantegeografisk gåte. Når og hvordan er denne planten kommet til Finnmark? Utvilsomt har den en historie som går ganske annerledes langt tilbake i tiden enn menneskets.

De fleste fjellvandrere vil nøye seg med å bli klar over plantens navn. Fagbotanikeren vil gå mye lengre. Han vil tegne inn de enkelte funn på et kart for å få et bilde av artens utbredelse. Det er *plantegeografiens* utgangsmateriale. Men som allerede nevnt foran, har den enkelte art bestemte krav til miljøet. Man finner aldri lapprose der snøen ligger lenge. Man snakker om artens *økologi*, dens forhold til miljøet, til jordbunn, fuktighet, snødekke, høyde over havet osv. Planten danner plantesamfunn. I fjellet ser man en mosaikk av slike samfunn. Læren om disse kalles *plantesosiologi*.

Jeg nevner dette bare for å få fram at fjellplantene representerer en rekke problemer som kan gjøres til gjenstand for forskning. De kan bl.a. fortelle mye om vårt lands historie lenge før mennesket tok det i bruk, når man med litt tålmodighet kan få dem i tale.

Det blir likevel de få som møter fjellplantene med en vitenskapelig motivering. For de aller fleste vil de være livet i fjellet, det ukuelige livet nær dets yttergrense.

Alt levende trenger et livsrom. Vi mennesker er ofte hardhendte i vår behandling av vårt eget og andre organismers livsrom. Fjellplantene gir oss ikke mye brød, men de danner en vesentlig del av rekreasjonsmiljøet i fjellet. I vår tid trenger mange å øke den fysiske aktivitet, men dempe ned det psykiske stress. Fjellet er meget anvendelig for begge formål. Det er derfor vi bør planlegge slik at vi kan ha det som det store, frie rekreasjonsområde og verne dets opplevelsesverdier.

Græslihytta — ny selvbetjeningshytte i Tydal

FAKTA OG TØRRE TALL

Byggekomite: Ivar Belsaas, Frants-G. Mørch og Fritz Christensen.

Byggmester: Ingvar Langeng, Ålen.

Innredning og utstyr: Astrid Olsen.

Byggepris: kr. 101.000 (Av Feriefondet kr. 60.000).

Type: Selvbetjent (som Ramsjø- og Kjølhytta med mindre endringer).

Sengeplasser: 6 køysenger i hovedhytta + 2 i uthuset.

4 soveplasser på veggfaste sofaer i hytta.

Golvflate: ca. 60 kvm + uthus ca. 30 kvm.

Innvielse: 24. juni 1973.

BAKGRUNN OG FORARBEID

Etter påskesesongen 1966 fant Jenny Hilmo å måtte slutte med sitt kvarter for T.T. på Hilmo, og fra sommeren dette året har fjellturister som kommer ned til Hilmo, vært henvist til Gresslivollen Turiststasjon - ca. 3-4 km fra det gamle kvarteret. Denne ordningen har ikke vært tilfredsstillende, og styret har lenge sett fram til en bedre løsning.

Til å ta seg av planleggingen av den nye hytta i Nedalen ble den 1. Sylkomite nedsatt i styremøte 15.8.1968. (Se årboka 1970). Denne komiteen behandlet bl.a. også forbindelsen mellom Nordpå og Schulzhytta, og mente at den beste plassering av en selvbetjeningshytte på denne strekningen, måtte være ved småbruket Bjørgen i Hilmo, ca. 1 km nord for veien gjennom Tydal (fra Hilmo bru). Våren 1971 fikk T.T. bevilget kr. 60.000 i bidrag fra Feriefondet. Bidraget var øremerket for ny hytte i Hilmo/Græsli-området. Byggekomite ble nedsatt i styremøte i mai 1971, og forarbeidet kunne nå ta til.